



**Делфина  
РАЈИЋ**

*историчар уметнички  
музејски саветник  
директор Народног Музеја у Чачку*

УДК: 069(497.11)"2013"(047)

## **ИЗВЕШТАЈ О РАДУ НАРОДНОГ МУЗЕЈА У ЧАЧКУ ЗА 2013. ГОДИНУ**

Народни музеј у Чачку је током 2013. године наставио традицију истрајног рада у својој основној делатности прикупљања, чувања, научне обраде и излагања предмета, покретних културних добара везаних за културну, историјску и уметничку прошлост чачанског краја. План рада реализовало је 18 радника, а њиховим радом управљао је директор у сарадњи са Управним одбором. О правно-финансијским пословима бринуле су се заједничке службе за све установе културе у Чачку.

Настављена је пракса припреме и излагања студијских изложби Музеја која омогућава попуњавање збирки, као и пракса организовања гостујућих изложби са најразличитијом тематиком и одржавања предавања запослених стручњака Музеја у Чачку у установама и факултетима широм Србије.

Посебан сегмент рада представља садржај сајта Народног музеја у Чачку. Редовно ажурирање, атрактиван дизајн, анимације, фотографије и текстови привлаче бројну интернет публику. У току претходне године, на ажурирању и повременом редизајнирању сајта Музеја тимски су радили Слободан Богојевић, конзерватор, Милош Тимотијевић, историчар и Марко Спасојевић, графички дизајнер. Уредник сајта је Делфина Рајић, директор Музеја.

### **Зграда Музеја и опрема**

Радни простор и депои Музеја смештени су у половини зграде Старог начелства, а простор за сталну поставку у Конаку господара Јована Обреновића, који су категорисани као непокретна културна добра од великог

значаја. У Управној згради је, услед недостатка простора, онемогућено проширење рада свих одељења, а нарочито смештај предмета.

Током 2013. године набављена је рачунарска опрема (лаптоп, два скенера и штампач), канцеларијске столице, полични регали, метални ормари и изложбене витрине.

Музеј је од Министарства културе добио средства за адаптацију етнолошког депоа (набављени су метални ормари и два *data* логе-ра).

Лабораторија за конзервацију и реставрацију набављена је заједничким средствима Министарства културе и Града Чачка (апарат за дестилацију воде са воденим купатилом).

### **ПАЛЕОНТОЛОШКО ОДЕЉЕЊЕ**

#### **Збирке**

Палеонтолошко одељење је у 2013. години наставило са препакивањем палеонтолошког материјала у пластичне кутије и одлагање истог у доњи депо, као и са радом на детерминацији и фотографисању пристиглог материјала из Бечња и Марковице. Обрађени материјал дат је на конзервацију, архивиран и заведен у архиву Конзерваторског одељења.

#### **Теренска истраживања**

Историчар уметности и директор Делфина Рајић, археолог Александра Гојић, палеонтолог Биљана Чкоњевић и помоћни радник Дејан Аџемовић обишли су терен на Каблару (Дубац-Јанчићи) где су вршена археолошка ископавања у почетној фази којима је руководила мр Катарина Дмитровић. Узети

су узорци петролошког материјала ради детаљне анализе. У циљу заштите геонаслеђа и палеонтолошких локалитета у селу Каменици је сакупљен значајан део материјала који ће се користити приликом израде палеоеколошке анализе тог краја.

### Научни и стручни скупови, семинари и стручно усавршавање

Биљана Чкоњевић је учествовала на семинару *Школа наслеђа* који је одржан у Београду од 5. до 8. новембра 2013. године у циљу примене нових искустава у музејској пракси. Пројекат је водила Тијана Чолак-Антић из Етнографског музеја у Београду у сарадњи са Обласном школом уметности и наслеђа из Вандеје. О тумачењу културно-историјског наслеђа, као и о примени добре праксе из Обласне школе уметности и наслеђа и примени на културно-историјско наслеђе у Србији, говорили су и Мадлен Софи Тома и Ањес Куто. На крају семинара учесници су организовали радионицу за децу четвртог разреда из *ОШ Браћа Рибњикар*.

Биљана Чкоњевић је у децембру месецу 2013. године присуствовала предавању *Микропалеонтологија и биоспиритиграфија у нафитно-геолошким истраживањима* одржаном на Рударско-геолошком факултету у Београду, а у организацији Нафтне индустрије Србије и Рударско-геолошког факултета из Београда. Предавање је одржала мр Милена Дунчић, сарадник Нафтне индустрије Србије.

## ОДЕЉЕЊЕ ЗА АРХЕОЛОГИЈУ

### Збирке и археолошки материјал

Настављена је сарадња са физичким антропологом Предрагом Радовићем из Народног музеја у Краљеву који је започео обраду остеоолошког материјала са праисторијских некропола из регије Чачка (чува се у збирци Археолошког одељења).

За потребе публикавања радова кустоса у Зборнику Народног музеја Чачак, теренских истраживања, презентације и публикавања грађе на међународним скуповима и издањима начињено је више од 400 дигиталних фотографија предмета и целина (330 на лока-

литету Дубац у Јанчићима и 70 које су публиковане и презентоване у ЗРМЧ, Зборнику са скупа у Трговишту и презентоване на скуповима у Трговишту и Загребу). Фотографисани су процес постављања, сама поставка и отварање изложбе *Касноантичка некропола у Чачку* изложена у Горњем Милановцу (укупно 98 дигиталних снимака).

У конзерваторској лабораторији Народног музеја настављено је са конзервацијом и реконструкцијом керамичких предмета са локалитета Суво Поље у Чачку (финална фаза). Очишћена су 22 комада керамичких лула, а завршени су прелиминарно чишћење и делимична реконструкција керамике са локалитета Дубац у Јанчићима.

Конзерватор Слободан Богојевић завршио је конзервацију дела оставе касноантичког бронзаног новца са непознатог налазишта (106 комада). Обављена је и реконзервација гвозденог ножа нађеног у порти чачанске цркве Успења Пресвете Богородице.

Античка збирка увећана је за 22 нова предмета која су инвентарисана. Инвентарисано је и пет предмета за потребе Средњовековне збирке.

На дизајнираном сајту Народног музеја Чачак направљена је и презентација Римских терми за чије су потребе коришћене реконструкције аутора архитекте Александре Филиповић преузете из књиге *Римске терме у Чачку*. У редовну активност Археолошког одељења спада и чишћење Римских терми, па су оне ове године чишћење једном. Јавност је путем штампаних и електронских медија била обавештавана о свим дешавањима у вези са овим локалитетом.

Трепанирана лобања из некрополе у Мојсињу позајмљена је за изложбу *Човек и здравље* у организацији Музеја града Новог Сада.

### Теренска истраживања

Редовно су обилажени грађевински ископи у ширем центру града. У два наврата обављен је обилазак трасе ауто-пута у Соколићима код Чачка.

Током године, у организацији Завода за заштиту споменика културе у Краљеву, обављено је ревизионо рекогносцирање територије општине Лучани ради израде услова за Просторни план општине. Археолошка рекогносцирања изведена су у два наврата. У првом (19-25. април 2013), археолог НМЧ Катарина Дмитровић учествовала је у ревизионим рекогносцирањима Доњег Драгачева. Том приликом обрађени су атари села Граб, Рогача, Гуча, Турица, Тијање, Зеоке, Дучаловићи, Дљин, Ртари, Доња Краварица, Лис, Марковица, Негришори, Пухово, Лисице, Крстац, Ђерађ и Лучани. У другом (8-15. мај 2013), археолог НМЧ Александра Гојгић учествовала је у ревизионим рекогносцирањима Горњег Драгачева (атари села Губеревци, Горња Краварица, Горачићи, Живица, Котража, Вича, Горњи Дубац, Властељице, Рти, Вучковица, Милатовићи, Доњи Дубац.)

Почетком пролећа извршен је поновни обилазак хумки на локалитету Крњине у Мрчајевцима. Констатовано је да није дошло до промена насталих интензивираним пољопривредном делатношћу или изградњом.

У периоду од 21. маја до 10. јуна 2013. године изведено је археолошко ископавање на локалитету Дубац у Јанчићима под руководством археолога Катарине Дмитровић. У оквиру овогодишњих радова истражена је једна хумка (обележена бројем VII) која је пружила важне резултате у вези са гробном архитектуром и погребним обичајима становништва бронзаног доба. У истом периоду обављено је и рекогносцирање шире регије и констатовано још неколико тумула на локалитетима Дубац, Равнине и Монголско и Сватовско гробље. Након истраживања компетирана је документација и сређена грађа.

Археолог Александра Гојгић била је члан екипе (9-20. септембар 2013) на систематским археолошким ископавањима локалитета Јелица-Градина под руководством професора др Михаила Милинковића са Филозофског факултета у Београду.

### Научни и стручни скупови, семинари и стручно усавршавање

У периоду од 10. до 14. септембра одржан је XII Међународни конгрес тракологије у Трговишту (Румунија) на коме је ове године учествовало више од 70 стручњака из земаља у окружењу. Овогодишња радна тема гласила је: *The Tracians and their Neighbors in the Bronze and Iron Ages* (Трачани и њихови суседи у бронзано и гвоздено доба). Србију су представљали др Милош Јевтић (Одељење за археологију, Филозофски факултет Београд), др Марија Љуштина (Одељење за археологију, Филозофски факултет Београд) и мр Катарина Дмитровић (Народни музеј Чачак). М. Љуштина и К. Дмитровић презентовале су рад под називом *Some observations on the borders between the Bronze Age cultural groups in the region of the West Morava valley* (Нека разматрања о границама међу културним групама бронзаног доба у регији Западног Поморавља) у оквиру којег су представљени нови резултати упоредне анализе и међусобне компарације археолошке грађе са наведене територије.

Кустос Катарина Дмитровић учествовала је у раду Међународног скупа одржаног у Загребу (7-8. новембар 2013). *Млађа фаза њоља са жарамом на простору између Источних Алпи и Дунава*, где је, у сарадњи са колегиницом др Маријом Љуштином, доцентом Филозофског факултета у Београду, презентovala рад под називом *At the turn of the millenium: case study of the Čačak region (Serbia) in the Late Bronze and Early Iron Age*, који би требало да буде публикован током текуће године.

Археолози Катарина Дмитровић и Александра Гојгић посетиле су изложбу *Средњовековни накит из збирке Народног музеја у Крајувцу* и присуствовала XIV Смотри археолошког филма у Београду.

### Пројекти

У овој години спроведено је низ активности који се тичу *Љубљанског процеса П-рехабилијација нашег заједничког наслеђа*. У мају месецу Терме је посетила Христина Микић, извршни директор Групе за креативну економију, као и Мирјана Џелебци, архитект

та Завода за заштиту споменика културе Града Београда.

Чланови тима Римске терме Горан Кужић и Александра Гојгић били су учесници радионице (Лесковац, 23-24. мај 2013) која се тицала израде Студије изводљивости. До краја године завршена је Студија изводљивости, као и Мали грант за Римске терме.

## ОДЕЉЕЊЕ ЗА ИСТОРИЈУ

### Збирке

Рад на истраживању породичних заоставштина XIX и почетка XX века дао је изузетно добре резултате у попуни музејских збирки. Преузето је 227 предмета поклоњених Одељењу за историју из заоставштина породица Бојовић, Митровић, Павловић и Радмиловић из Београда и Рош из Париза.

Заоставштину једног од оснивача Музеја, новинара Дојчила Митровића (1907-1995) и његових сродника чини драгоцен грађа о његовој делатности и значајним личностима из историје Србије у XIX и XX веку. Из ове целине посебно су значајне декорације, еполете и архивска грађа мајора Трифуна Павловића, укључујући и посмртно додељен Орден Карађорђевог звезде са мачевима IV реда, декорације и албуми његовог сина Драгослава Павловића, међу којима и Орден Југословенске круне, француски Орден Легије части, чехословачки Орден Белог лава, одликовања непознатог члана породице Павловић и предмети народног хероја Ратка Митровића (1913-1941).

Једном растуреном албуму војводе Петра Бојовића (1878-1945) припада 35 фотографија из периода пре балканских ратова (добијене на поклон од породице Ракић из Београда).

Потомци капетана Ђорђа Роша (1896-1977) из Париза, поред осталих предмета, поклонили су и породични грб рађен у сребру по нацрту Стјепана Колесникова из 1929. године. Ово је једини предмет примењене уметности који је овај сликар израдио.

Из заоставштине породице Радмиловић-Милић преузета је мала колекција од 40

драгоцених разгледница старог Чачка из прве половине XX века. Поред тога, откупљено је још 35 разгледница Чачка, Овчар Бање и Бање Трпче. Све потичу из периода између два светска рата, а један део из времена социјалистичке Југославије. Према степену очуваности, реткости и документарној вредности, ове разгледнице су значајно обогатиле већ постојећу збирку.

У циљу обogaћивања музејских збирки везаних за период социјализма и транзиционих промена настављена је сарадња са генералом Марком Негованићем који је Народном музеју у Чачку поконио још 12 предмета у вези са његовим деловањем за време постојања СФРЈ и СРЈ.

У регистар покретних културних добара уписано је 120 предмета. Током године настављено је и уписивање музејских предмета у електронски регистар у оквиру програма Етернитас који је у надлежности Народног музеја у Београду. Послове уноса обављао је историчар М.А. Милан Лишанчић, који ће на основу пројекта Републике Србије о једногодишњем запошљавању младих кадрова у Музеју радити до јуна 2014. године.

Настављена је ревизија збирки, документације и сређивање депоа Одељења за историју (раздвајање грађе по врстама материјала и паковање предмета).

### Истраживања *Чачак у једном веку 1804-1918. године*

Народни музеј у Чачку је од Министарства културе добио средства за наставак истраживања *Чачак у једном веку 1804-1918. године*. Истраживања су обављена у другој половини 2013. године у архивима и библиотекама у Београду, као и у приватним заоставштинама.

Истраживања у Архиву Србије у Београду и приватним заоставштинама извео је историчар Радивоје Бојовић у периоду од 9. септембра до 23. децембра 2013. године. У складу са одобреним средствима истраживања су усредсређена на фонд Књажевске канцеларије. Завршено је истраживање преписке господара Јована Обреновића (КК XIV)

прављењем исписа и копирањем грађе из другог дела од 724 писма. Прегледана је грађа везана за Чачак и из допунског инвентара за КК X, XV, XXIII, XXVI, XXXV и XL. Посебно су значајна документа која се односе на господарска времена кнезова Николе Костића, Василија Поповића и Јована Обреновића, која су обележила развој вароши подељене на српску и турску махалу. Градски живот нахијског центра и седишта епархије тридесетих година XIX века као кључни елемент има обнову саборне цркве, градске привреде под окриљем еснафа, као и варошке конаке. Део грађе односи се на живот господара Јована Обреновића после одласка из Србије 1842. године. Због постојања везе између докумената Књажевске канцеларије и докумената у фонду Поклони и откупи прегледан је и део тематски сродне грађе. Прављени су исписи из појединачних докумената Министарства просвете, Министарства унутрашњих дела, Министарства војног, Митрополије Београдске, Државног савета и Начелства округа Шабачког како би истраживања прве половине XIX века била што комплетнија.

Синхронизована архивска истраживања и теренски рад у протекле три кампање, посебно драгоцени уметничко-историјски предмети, какве на поклон није добио ниједан музеј у Србији, дале су резултате на основу којих се очекује да пројекат прерасте у вишегодишњи рад који се тиче проучавања историје Чачка.

Формирана су досијеа за 40 знаменитих Чачана.

### Јубилеји и манифестације

#### 1700 година од Миланског едикта

На научном скупу Српског музејског друштва у Нишу одржаном 16. мај 2013, а поводом 1700 година Миланског едикта (*Свјетлост и од свјетлости: хришћански са-крални предметни у музејима и збиркама Србије*) прочитан је реферат *Варош и храм – о ризници Цркве Вазнесења Христове у Чачку*. Представљена је ризница црквених предмета од XIV до XX века једне од најстаријих градских цркава у Србији. Рад је припремљен за штампу и предат редакцији Зборника.

### Двеста година

#### Другог српског устанка

У оквиру припрема за обележавање двеста година од Другог српског устанка покренуто је питање враћања културних добара српског порекла која су као немачки ратни плен остала у Пољској. Одељење за историју припремило је стручно образложено молбу Народног музеја за враћање два топа модел *Лихтениншијан* М 1753, са српским грбом, из 1834. и 1835. године из Поморског музеја у Гдињи.

Топови из Гдиње, набављени у Аустрији за време прве владавине кнеза Милоша Обреновића, једина су сачувана артиљеријска оруђа са српским грбом. Изливени су у бечком Арсеналу и тајно превезени у Србију. За историју Србије у XIX веку ови топови би имали статус културног добра од изузетног значаја. Данас се налазе у Поморском музеју у Гдињи (Пољска), где су допели после Другог светског рата из немачког ратног плена.

Два топа под командом Танаска Рајића (за време Боја на Љубићу 1815. године) чинила су артиљерију српске војске и постали национална легенда. Један од њих био је топ пољског краљевства М 1766. године, од кога је поводом педесетогодишњице Другог српског устанка искован Орден Таковског крста. После Другог српског устанка 1815. године у Конаку господара Јована Обреновића чуван је један топ. У гарнизону у Чачку налазиле су се две топовске цеви приликом постављања камена темеља за споменик Танаску Рајићу у центру града 1898. године. Део споменичке целине требало је да буду и приликом завршетка споменика на Љубићу, али вајар Милован Крстић 1954. године у војним депозита у Чачку и Крагујевцу није могао да нађе ниједну артиљеријску цев с почетка XIX века, па се стекло уверење да су однете као ратни плен.

Постојање два топа са српским грбом у Поморском музеју у Гдињи утврђено је приликом реализације научно-истраживачког пројекта *Чачак у једном веку 1804-1918.*, који води историчар Радивоје Бојовић. Због тога су у току истраживања у Архиву Србије у

Београду прикупљани подаци о набавци артиљеријског наоружања из Аустрије у току прве владе кнеза Милоша Обреновића.

Поступак за враћање културних добара српског порекла из иностранства покренут је преко Министарства спољних послова и Министарства културе и информисања.

### **Сто година ослободилачких ратова Србије 1912-1918. године**

Поводом већ минуле стогодишњице балканских ратова настављено је прикупљање предмета из заоставштине пуковника Михаила Зисића (1864-1941), коју Музеј није успео да преузме од ранијих дародаваца. Пронађена је и добијена као поклон једна кутија рукописа и персоналне грађе пуковника Зисића.

У заоставштини породица Митровић-Матић пронађени су *Ојерацијски дневници VI њешадијског џука III њозива из њериода 1914-1915. џодине*, за које се мислило да су пропали у Првом светском рату приликом погибије мајора Трифуна Павловића на Солунском фронту. Поред архивске грађе Музеј је на поклон добио и одликовања мајора Трифуна Павловића (1860-1916) и његовог сина, потпуковника Драгослава Павловића (1905-1944).

У архивској збирци извршена је атрибуција ратног дневника непознатог официра из Првог светског рата (1914-1916. и 1919. године). Текстуралном анализом утврђено је да припада резервном артиљеријском капетану Владиславу Михаиловићу из Чачка.

### **Истраживања поводом обележавања јубилеја Хаци-Проданове буне (1814), Другог српског устанка (1815), почетка Првог светског рата (1914) и 70 година победе над фашизмом (1945)**

Поводом јубилеја који ће се обележавати 2014. и 2015. године (Хаци-Проданова buna, почетак Првог светског рата, Други српски устанак и 70-а годишњица победе над фашизмом) др Милош Тимотијевић је, у сарадњи са фотографом Сашом Савовићем из Музеја рудничко-таковског краја, организовао снимање терена широке области која

обухвата подручје планина Каблар, Шиљковица, Мали Маљен, Риор, Равна Гора, Суворбор, северна подгорина Маљена и Суворбора (села Планиница, Струганик, Ба, Славковица), Рајца, Јељена, Рожња. Овај простор обухвата подручје некадашње кнежине Карадаг (турски назив за Црну Гору), како се она звала од средњег века до 1884. Године, када је преименована у Таковски, односно Љубићки срез.

На овом простору одиграли су се многи догађаји везани за јубилеје који ће се обележавати 2014. и 2015. године. Формирана је богата збирка квалитетних дигиталних фотографија (8.000 снимака) како самог простора, тако и важних *места сећања* (црква, манастира и споменика из свих историјских периода).

Историчар др Милош Тимотијевић обавио је опсежно истраживање у вези са географским и историографским особеностима овог простора и написао текст који говори о историји Суворбора и околине, а који обухвата све природне карактеристике и прошлост од праисторије до савременог доба. У оквиру овог рада обрађени су и догађаји везани за период 1804-1815, 1914, као и епоху Другог светског рата (1941-1944), односно савремено обележавање свих ових догађаја. Комплетан текст са одабраним фотографијама припремљен је за редактуру (130 страна А4 формата и 181 фотографија).

У оквиру пројекта везаног за објављивање репрезентативне монографије о прошлости планине Рудник у издању *Службеног иласника* у Београду, под уредништвом историчара проф. др Радоша Љушића и Борисава Челиковића, извршено је историографско истраживање овог широког подручја за период између два светска рата (1918-1941) и социјализма (1944-1990). Др Милош Тимотијевић предао је редакцији два текста (обима 20 + 20 страна А4 формата). Објављивање монографије о Руднику, која ће по свом садржају директно говорити и о ширем подручју Чачка, планирано је у првој половини 2014. године.

Поводом обележавања годишњице Другог српског устанка Музеј рудничко-таковског краја објавио је први том публикације „Обреновићи у музејским и другим збиркама Србије I”. Рецензију ове књиге, која објављује каталожки попис преко 1000 предмета везаних за породицу Обреновић, написао је др Милош Тимотијевић. У наредна два планирана тома (која би требало да буду објављена 2014. и 2015. године) презентоваће се и каталожки обрађени предмети из збирки Народног музеја у Чачку (аутор Радивоје Бојовић), као део пројекта обележавања јубилеја везаних за 1815. годину.

**Рад у редакцији Зборника радова Народне музеја и у редакцији публикације Споменица Народне музеја у Чачку 1952-2012.**

Редовна годишња публикација Музеја у Чачку, *Зборник радова Народне музеја*, која се штампа још од 1969. године, према свом садржају, броју аутора, значају радова и организацији техничке реализације целокупног пројекта захтева ангажовање током читаве године. Током прве половине 2013. године пристигли су сви радови, одбачени су они који нису имали релевантне научне резултате и прописане техничке карактеристике, извршена је редактура одабраних 12 радова, рецензија за текстове из области историографије (седам чланака), обављене су неопходне консултације са члановима редакције, свим ауторима, као и изменама у вези са сугестијама рецензента, лектора и коректора, како би се Зборник припремио за штампу.

Народни музеј у Чачку је 2013. године штампао и публикацију *Споменица Народне музеја у Чачку 1952-2012*. Историјско одељење Народног музеја у Чачку (Радивоје Бојовић и др Милош Тимотијевић) учествовало је у писању текстова за *Споменицу* (пет од дванаест текстова који су објављени – две трећине публикације која укупно има 360 страна), редактури, лектури и коректури свих радова, распореду текстова, монтажи црно-белих и колорних табака, као и у избору илустрација. Одређен је и дизајн публикације у сарадњи са *Трион дизајн студијом* који

је извршио графичку припрему и штампао *Споменицу*.

### Изложбе у припреми

#### Изложба 70 година победе над фашизмом

Поводом јубилеја 70 година од победе над фашизмом планира се изложба која би требало да буде постављена у другој половини 2015. године у Галерији Народног музеја у Чачку. За потребе ове изложбе већ је извршено опсежно фотографисање предела између планина Вујан, Рудник, Сувобор, Маљен и Каблар до долине Западне Мораве, на којима су се одиграли кључни догађаји везани за завршне борбе против Немаца у Другом светском рату, али и успостављање нове власти социјалистичке Југославије. Нова фото-документација, уз већ постојећу у Народном музеју у Чачку, као и нова истраживања, послужиће за визуелно обликовање планиране изложбе и каталога. Током 2014. и у првој половини 2015. године планирају се даља истраживања у вези са овом темом.

### Научни и стручни скупови, семинари и стручно усавршавање

На позив Архива Србије др Милош Тимотијевић учествовао је на Другој међународној конференцији *Наслеђе социјализма: архитектура, урбанизам и уметности*, одржаној у Београду 27-28. новембра 2013. године у организацији Архива Србије (домаћин конференције), Историјског архива Београда и *Internacional Foundation Forum of Slavic Culture*. Том приликом изложио је реферат под називом *Градски центар и архитектонско наслеђе социјализма: случај Чачка (1944-1990)*. На конференцији су учествовали еминентни историчари и социолози из Србије, Бугарске, Словеније и Русије.

### ОДЕЉЕЊЕ ЗА ИСТОРИЈУ УМЕТНОСТИ

Поред организационих послова везаних за рад установе, Делфина Рајић, директор Народног музеја у Чачку, активно је учествовала у свим пројектима и манифестацијама Музеја. Организовала је и приредила редовну годишњу изложбу *30. гечји мајски салон*, све

изложбе које су биле део редовне активности током 2013. године, као и низ књижевних вечери, предавања и учешћа у телевизијским емисијама.

## ОДЕЉЕЊЕ ЗА ЕТНОЛОГИЈУ

### Збирке

У оквиру редовних музејских активности инвентарисано је 125 предмета. Видео- и аудио-материјал снимљен у току теренских активности чува се у Етнолошком одељењу.

У дигиталној техници снимљено је око 300 фотографија, углавном из области нематеријалне баштине, као и објеката и детаља везаних за народно градитељство и предмете материјалне културе. Највећи део фотографија настао је у току теренских активности кустоса. У фото-лабораторији је у црно-белој техници снимљено око 150 фотографија за потребе фото-документације Етнолошког одељења, али и око 250 у дигиталној техници. У оквиру редовних музејских активности сређивани су депои, разврставани предмети и вршена реинвентаризација.

Остварена је сарадња са Удружењем *Босиљак*, чије су чланице конзервирале предмете од текстила и децјих играчака, углавном лутака. Урађене су и две велике лутке које ће бити изложене у Музеју детињства. Гуслар Момир Чабак конзервирао је 12 гусала, а Јово Сјеничић 10 предмета од коже (бисаге, мешине, кожне торбице, ципеле).

Радмила Узелац, конзерватор у Етнографском музеју, конзервирала је три етнолошка експоната (лутка, албум чипки и корпа за ред игара).

### Нове аквизиције

Етнолошко одељење је у току године набавило 50 нових предмета. До експоната се долазило како поклоницама и личним контактима са суграђанима, тако и откупом. Набављени предмети везани су за збирке покућства, посуђа, заната и играчака. У току 2013. године успостављен је контакт са Даницом Калинић из Београда, наследницом куће Михаила Протића, свештеника у Негришорима. У кући у којој нико не живи налази се велики број предмета изузетне вредности потреб-

них за збирке покућства. Са госпођом Калинић договорен је откуп већег броја предмета по изузетно повољним ценама, а три су већ откупљена. Са господином Момчилом Гојгићем, пореклом из Чачка, започети су разговори о преузимању његове збирке керамике која се састоји од хиљаду комада прикупљених на територији читаве бивше Југославије.

### Теренска активност

У оквиру рада на пројекту *Детињство и културни образац Срба* кустоси су одлазили на терен чачанског, милановачког и ивањичког краја (Трнава, Жежевица, Премећа, Придворица, Негришори, Дучаловићи, Ивањица, Коштунићи, Брајићи, Горњи Бањани, Полом, Прањани итд.).

У оквиру истраживачке активности везане за упис нових елемената нематеријалног културног наслеђа кустос Снежана Шапоњић-Ашанин радила је на истраживању територија Драгачева, Краљева, Трстеника, Ваљева, Горњег Милановца, Рашке, Ушћа, Новог Пазара и Сјенице. Из те активности проистекли су нови предлози за упис на националну листу НКН.

### Стална поставка

У току 2013. године Етнолошко одељење је конкурисало код Министарства културе за средства неопходна за реализацију Сталне етнолошке поставке *Музеј детињства*. Запчета је конзервација предмета који ће бити изложени у Музеју.

### Научни и стручни скупови и стручно усавршавање

*ТКК – Пројам: култура 2007-2013.* Земља у фокусу - Аустралија: културна политика Аустралије и међународна културна сарадња.

*Сајам српских брендова.* Сарадња са модном креаторком Светланом Хорват из Новог Сада и Бранком Пјевић из Сарајева. Изложба и стручни скуп уприличени су у хотелу Београд у Чачку.

*Култура као идентитет.* На Правном факултету у Београду организован је међународни семинар на коме су предавачи били



стручњаци Одељења за сарадњу и културну делатност Амбасаде Француске и представници Новог Јужног Велса са Института за истраживање Азије и Пацифика.

*Улога традиционалних заната у туристичком развоју – могућности и предвиђења.* Главне теме на овом семинару биле су Занатлија као основни ресурс и Сувенир као материјализовано сећање.

*Балканско-аравска илајформа за сарадњу.* Семинар је организован у Београду уз подршку француског Министарства културе.

Етнологзи су присуствовали семинару Националног комитета ИСОМ-а (Музеји у доба савремене комуникације - Ваљево, 18. октобар 2013).

Семинар *Управљање пројектима у оквиру програма млади у акцији ЕУ*, организован у Београду, разрадио је фазе пројектног циклуса и комуникације са партнерима и европском комисијом. У семинару је активно учествовала Снежана Шапоњић-Ашанин.

Снежана Шапоњић-Ашанин је на скупу под називом *Окруили смо - Уилознај, илмийи, сачувај* одржала предавање на тему *Евиденцирање културног наслеђа*. Скуп је организовао Бизнис иновационог центра из Крагујевца. Поред етнолога, учествовали су и остали радници у култури, али и привредници и предузетници.

#### Етнoлoшкi филм

У 2013. години значајан део теренске активности допуњен је видео-записима. Снимљена је производња традиционалне хране како у сеоским, тако и у градским, па и индустријским условима.

Снимљен је још један филм посвећен грађанској слави у Краљеву *Три реда колача*, филм о грађанској слави, снимљен претходне године, допуњен је и монтиран као нови материјал.

*Божић у Жаочанима.* На почетку године у селу Жаочани снимљен је видео-материјал везан за циклус божићних празника.

У ОШ *Филиј Филиповић* и вртићу у Слатини снимљен је филм *Увек ира* посвећен

традиционалним дечјим играма. Аутор је Снежана Шапоњић-Ашанин.

#### Нематеријално културно наслеђе

Снежана Шапоњић-Ашанин се, као координатор за НКН за централну Србију, бавила изучавањем нових елемената за упис на националну листу. Предложена су три нова елемента: Сабор трубача у Гучи; Традиционална производња кајмака; Ракија шљивовица. Поред ових предлога и *Крсна слава* и *Ђурђевдан* су кандидовани за УНЕСКО-ву листу нематеријалног културног наслеђа. Сви предлози су документовани, прикупљени су потписи предлагача, а направљени су и видео-записи.

#### Публикације

##### *Музеј дејиньсйва*

Етнoлoшкo одељење је објавило публикацију *Музеј дејиньсйва*, суфинансирану средствима Министарства културе РС, Зборник радова насталих у оквиру вишегодишњег пројекта *Дејиньсйво и културни образац Срба* финансираног од стране Министарства културе РС. Овај Зборник се састоји од десет стручних радова који се баве изучавањем дејиньства на територији Републике Србије.

#### Манифестације

*Бојoјављење* - Као и претходне године, манифестација *Пливање за залеђени крст* реализована је у сарадњи са Спортским центром *Младост* и Домом културе.

*Сабор фрулаша у Прислоници.* Снежана Шапоњић-Ашанин је, као и протеклих година, учествовала у овој манифестацији. Активност се углавном огледала у раду стручног жирија везано за традиционалну кухињу и изворност домаће радности.

*Фестивал маски.* Снежана Шапоњић-Ашанин је била члан стручног жирија у избору најоригиналније маске коју на Белу покладну недељу организује КУД *Абрашевић* (такмичари су са простора неколико округа - Моравички, Златиборски...).

## Пројекти

Министарство културе Републике Србије је и ове, као и претходне, године одобрило пројекат *Музеј дејинђиства* (успешно је завршена трећа фаза пројекта).

На пројекту *Дејинђиство и културни образац Срба* (средства обезбедило Министарство културе Републике Србије) радило је 11 истраживача из свих крајева Србије. Поред етнолога у истраживање су укључени и психолог и педагог. Резултати овог истраживања спојени су са активностима у вези са сталном поставком *Музеја дејинђиства* и служиће као њена основа.

Пројекат *Култура исхране*, у који су укључене и колеге из других музеја, допринео је организованом истраживачком подухвату на тему идентификовања и евидентирања елемената нематеријалног културног наслеђе Источне, Западне и Централне Србије на тему културе исхране. Средства за реализацију овог подухвата определило је Министарство културе Републике Србије.

*Лековити извори Зајечарској и Моравичкој округи*. На територији ова два округа извршено је истраживање везано за евидентирање свих лековитих и чудотворних извора. Пројекат је финасирало Министарство културе Републике Србије. У току истраживачког рада рекогносциран је терен и остварена сарадња са туристичким организацијама Ивањице, Горњег Милановца, Зајечара, бањама, санаторијумима и локалним становништвом.

У току летњих месеци организована је школа плетења и ткања *Покренимо ниш*. Полазници су, највећим делом, били ученици Гимназије. Школу је успешно завршило 17 полазника. Додељене су дипломе, организовани су изложба и приредба поводом отварања изложбе и штампан је каталог поводом целокупне манифестације. И овај пројекат је финасирало Министарство културе Републике Србије. Набављена су три разбоја која су постала трајно власништво Музеја. Са обуке и свечаног отварања изложбе снимљен је видео-материјал који је касније преточен у филм.

Пројекат *Занай злати вредан* реализован је у сарадњи са Удружењем за помоћ МНРО из Чачка, а суфинансиран средствима Министарства културе Републике Србије. Радионице посвећене воскарском и грнчарском занату одржане су од 1. до 31. августа у дворишту Народног музеја у Чачку, сваке суботе и недеље, у трајању од по три сата. У радионици је учествовало петнаест особа лако, умерено и вишеструко ометених у развоју које су започеле или завршиле школовање. Радам је координирала Верица Јевтовић, социјални радник, у сарадњи са Снежаном Јефтић, дефектологом и Иваном Ђирјаковић, етнологом.

У Галерији Народног музеја у Чачку 13. септембра 2013. године свечано је отворена изложба радова насталих за време трајања радионице, када су додељене и дипломе свим полазницима.

### Рад у стручним друштвима

У току године Етнологска секција је организовала три електронска састанка у чијем раду су наши етнологи активно учествовали.

Снежана Шапоњић-Ашанин је као председник Управног одбора Етнологско-антрополошког друштва Србије активно учествовала у његовом раду.

### Сарадња са другим установама

У оквиру манифестације *Сабор њрубача* настављена је сарадња са *Центром за културу и сиротињу Лучани*. Снежана Шапоњић-Ашанин била је ангажована у раду стручног жирија за избор најбоље изговорене здравице и најлепше и најоригиналније народне ношње.

Снежана Шапоњић-Ашанин је у *Дому културе* одржала предавање на тему *Грађанска слава*. Посебан аспект се односио на социјалну и друштвену категорију славе и причу о томе како се крсно име у нашем граду обележавало у градским породицама од ослобођења од турске окупације, па све до Другог светског рата.

Поред курса ткања и плетења Етнологско одељење је пред Васкрс у чачанској Гимназији организовало *Школу украшавања васкришних јаја традиционалним методама*.

Полазници овог курса били су ученици ове школе.

Снежана Шапоњић-Ашанин је у Народном музеју у Краљеву отворила изложбу *Прича о хлебу* ауторке Виолете Цветановске.

У току рада на евидентирању елемената за НКН остварена је сарадња са *Пољопривредним факултетом из Земунa* и *Институтом за воћарство у Чачку*.

## БИБЛИОТЕКА МУЗЕЈА

Рад библиотеке Музеја одвијао се по усталеном току. Поред обраде књига у НИБИС-у, посебна пажња је посвећена набавци нових књига (разменом, поклоном и куповином).

Народна библиотека Србије уступила је велики број публикација и највећи је дародавац у протеклој години. Послата је редовна размена у земљи и иностранству (*Зборника ХЛI* и каталог *Чачак у доба социјализма*), поклањана су издања Музеја сарадницима, дародавцима и др., а извештан број публикација је продат. У НИБИС-у је по библиотечким правилима обрађено 540 публикација, а сви приспели часописи су инвентарисани и уписани у катротеку (*шабела 3*).

У циљу заштите књига редовно је вршено проветравање и чишћење прашине, а настављено је и корицење оних књига чије стање то захтева.

Књижник Анђелија Чвркић посетила је три стручна предавања током године као и сајам књига у Београду.

Библиотека је пружала услуге запосленим радницима, али и сарадницима Музеја.

### Приспеле публикације

У току године је, као редован део посла, извршена размена публикација у земљи и иностранству.

Набавка књига одвијала се по усталеним правилима (највећи број добијен је поклоном од Народне библиотеке Србије и разменом) (*шабела 1, 2 и 4*).

Један број музејских издања поклоњен је сарадницима, дародавцима и неким установама на основу узајамног поклона књига.

## ЛАБОРАТОРИЈА ЗА КОНЗЕРВАЦИЈУ И РЕСТАУРАЦИЈУ

Подаци о извршеним конзерваторско-рестаураторским радовима и интервенцијама:

- Палеонтолошка збирка: коњски зуб;

- Археолошке збирке: нож (*Порџа Цркве Усијења Пресвете Богородице*, реконзервација); остава новца (106 новчића); збирка турских лула (22 предмета - чишћење); фрагменти керамике са локалитета *Дубаи*; 25 предмета из *Музеја рудничко-шаковској краја* (локалитети *Маџарско дрво* и *Стиационар*). У току је конзервација гвоздених клешта (локалитет *Рудник*), конзервација и анализа металних предмета са локалитета *Градина* (5 предмета, фрагменти ламеларног оклопа) и керамичких материјала са локалитета *Суво њоље*;

- Историјске збирке: случајни археолошки налази (5 бронзаних предмета); 6 медаља; 11 штафета; Карађорђе (Ђорђе Јовановић, попрсје - чишћење); збирка реалија (столица - чишћење);

- етнолошке збирке: Збирка играчака (дечији бицикл); Збирка заната (24 предмета); Збирка покућства (двоје санки, дечја колица, тротинет, рачуналка, 5 рамова, рам са фотографијом); Збирка музичких инструмената (9 предмета); Збирка личног прибора (штафелај, сталак за ноте, лула од мешрама); Збирка ткачке справе и помагала (ножна прела). У току је конзервација скамије из Збирке школског прибора.

### Превентивна конзервација

Извршени су редовни мониторинг и обрада података добијених од система за мониторинг амбијенталних услова у Сталној поставци Музеја.

Извршено је прелиминарно чишћење (благо усисавање) дрвених делова погребног сандука који је дуже време одложен у

двориште Музеја. Након тога предмет је заштићен саћастом фолијом.

Дана 25. децембра 2013. године извршено је измештање надгробног споменика (инв. бр. А-1177) из дворишта Музеја на нову привремену и тренутно могућу локацију (у близини улаза Конака Господара Јована Обреновића) која делимично задовољава стандарде превентивне конзервације. За адекватно и дугорочно чување споменика и делова архитектонске камене пластике из археолошке и етнографске збирке предлажемо њихов смештај у одговарајући лапидаријум.

### Стручно усавршавање

Слободан Богојевић је у току фебруара и маја наставио похађање специјалистичког програма *Управљање музејским збиркама, Србија 2012/2013* у организацији Централног института за конзервацију у Београду и амбасаде Сједињених Америчких Држава у Београду. Програм води Фион Зарубица, експерт за менаџмент збирки, уметничко излагање и излагање културног наслеђа, партнер у *Fionn Zarubica & Associates* и предавач из области управљања музејским збиркама на *California State University, Long Beach*. Богојевић је након завршеног специјалистичког програма добио сертификат.

### Учествовање на предавањима, радионицама и стручна сарадња

Слободан Богојевић је 4. октобра 2013. године учествовао на семинару *Примена ласера, Х зрачења и инфрацрвеног зрачења у конзервацији* у организацији *Централног института за конзервацију у Београду*.

Слободан Богојевић је 31. октобра 2013. године посетио Лабораторију за конзервацију Народног музеја у Нишу. Том приликом посетио је изложбу *Константин Велики и Милански едикт (313). Рађање хришћанства у римским провинцијама на тлу Србије* (реализована поводом обележавања 1700 година од доношења Миланског едикта).

Слободан Богојевић је 12. новембра 2013. године учествовао на међународној радионици *Наука за културно наслеђе* у Централном институту за конзервацију у Београду

(организација: Амбасада Републике Италије у Србији, Удружење италијанских и српских научника и студената, Италијанска кооперација за развој у Београду и Мрежа српских научно-истраживачких институција на пољу заштите културног наслеђа - Институт за нуклеарне науке Винча, Институт за физику, Централни институт за конзервацију у Београду (ЦИК)). Циљ радионице били су представљање билатералних пројеката одобрених у оквиру Програма за научну и технолошку сарадњу између Италије и Србије, презентовање сарадње између италијанских и српских истраживачких тимова, као и креирање интердисциплинарног форума за разматрање свих аспеката заштите културне баштине.

Настављена је сарадња са Централним институтом за конзервацију у Београду, конзерваторским одељењима и лабораторијама у Србији, као и са Технолошко-металуршким факултетом у Београду у погледу анализе и примене науке у конзервацији културних добара.

Настављен је циклус *Конзерваторских предавања* која су одржана у Галерији Народног музеја у Чачку 31. маја 2013. године. Програм предавања обухватао је следеће теме: *Конзерваторска документација* (Биљана Шипетић, конзерватор Одељења конзервације Музеја савремене уметности), *Утицај биолошких фактора на уметничка дела/културна добра и здравље зајослених* (Ивана Маричић, стручни сарадник Одељења конзервације Музеја савремене уметности), *Пројекат измештања музејских колекција* (Слободан Богојевић, конзерватор Народног музеја у Чачку). Предавање је отворила Делфина Рајић, директор Музеја.

Слободан Богојевић је 12. октобра 2013. године одржао предавање на Међународном Сајму заштите животне средине и природних ресурса (*Ecofair 2013. Заштити природно и културно наслеђе Овчарско-кадларске клисуре са освртом на Нишуру 2000* – пројекат Бе-Натур, Град Чачак) на Штанду нулте емисије.

Конзерватори су учествовали у техничкој реализацији тематских изложби у организацији Народного музеја у Чачку, као и изложби других музеја, установа и удружења. Дејан Петровић је учествовао у техничкој реализацији изложбе *Луло моја сребром окована*.

### **Стручна пракса (пилот-пројекат) из области конзервације и рестаурације**

Лабораторија за конзервацију и рестаурацију наставила је са организацијом стручне праксе из области конзервације и рестаурације за ученике III и IV разреда средње Уметничке школе из Чачка (конзерватор културних добара).

Програм са темом *Конзервација и рестаурација керамике*, који је водио Дејан Петровић, одржан је током марта 2013. године за ученике III године.

Стручна пракса се организује у сарадњи са професорима Уметничке школе Аном Божићевић и Рашом Јованићем.

Фион Зарубица (експерт за менаџмент збирки, уметничко излагање и излагање културног наслеђа, партнер у *Fionn Zarubica & Associates* и предавач из области управљања музејским збиркама на *California State University, Long Beach*), посетила је 24. септембра 2013. године Слободана Богојевића, лабораторију за конзервацију и Народни музеју у Чачку. Том приликом разговарала је са директором и запосленима у Музеју, након чега је обишла и Уметничку галерију *Нагежда Пејровић*.

Према плану у вези са депоновањем хемикалија за које је утврђено да нису употребљиве у конзервацији и које су опасне за даље чување (затечено стање од 16. априла 2007. године), као и према договору са фирмом *Yunirisk d.o.o.* Београд, неупотребљиве хемикалије су адекватно запаковане и транспортоване 5. децембра 2013. године у погон *Yunirisk-а*, чиме је овај вишегодишњи проблем напоскон решен.

### **ФОТО-ЛАБОРАТОРИЈА**

Фотографско одељење бави се снимањем покретних и непокретних културних доба-

ра, изложби и бројних манифестација које реализује Народни музеј, а учествује и у техничкој реализацији изложби у организацији наше установе, као и током теренских радова.

У периоду мај-јун 2013. године Марко Бојовић учествовао је у рекогносцирању терена, као и на археолошким ископавањима на локалитету Дубац (Јанчићи).

Током 2013. године обављена су следећа снимања:

1. За Археолошко одељење 650 дигиталних и 180 црно-белих снимака;
2. За Палеонтолошко одељење 180 дигиталних снимака;
3. За Етнолошко одељење 450 дигиталних и 380 црно-белих снимака;
4. За Историјско одељење 828 дигиталних снимака;
5. За Конзерваторско одељење 525 дигиталних снимака;
6. За изложбе и манифестације 520 дигиталних снимака;
7. Рекогносцирање терена 110 дигиталних снимака.

### **ТЕХНИЧКА СЛУЖБА**

У току 2013. године у Галерији музеја постављено је осамнаест изложби. Приликом реализације поставки остварена је сарадња са конзерваторском и фото-службом. Технички је посебно захтевна била реализација изложбе посвећене учешћу Грчке у балканским ратовима која је уклапана у амбијент сталне поставке у Конаку господара Јована Обреновића.

Извршено је редовно сервисирање котлова на гас, унутрашње гасне инсталације, аутоматског противпожарног система у Конаку господара Јована Обреновића и ручног система дојаве пожара у згради Народного музеја. У више наврата међан је распоред кабастог материјала и вршено његово препакивање ради проходности пролаза унутар зграде у складу са прописима о противпожарној заштити. За потребе Археолошког одељења извршена је преправка старих металних лица и прилагођавање за смештај предмета веће тежине.

Редовно су одржаване инсталације и опрема у згради Музеја, конака, као и возни парк Музеја.

## СТАЛНА ПОСТАВКА НАРОДНОГ МУЗЕЈА У ЧАЧКУ

Стална поставка у Конаку господара Јована Обреновића била је отворена целе 2013. године. Деца су нам, као и увек, највернија публика. Музеј је у 2013. години видело 4937 посетилаца (2857 деце и 2080 одраслих).

Музеј све више посећују и странци. Често су то разне делегације и групе које долазе у посету нашем граду као гости локалне самоуправе, разних привредних организација, институција, просветних установа и друштвених организација. Музеј је посетио аустријски амбасадор, француски аташе за културу и познати писац Петер Хандке, који је са екипом аустријске телевизије снимио део наше поставке.

ТО Чачак, као наш највернији сарадник, не пропушта прилику да заинтересованима препоручи Музеј и доведе групе страних туристичких новинара. Атомску Бању и објекте УП *Морава* посетили су гости из Норвешке, Хрватске, Словеније, Турске и Бугарске који су том приликом били и наши посетиоци.

Настављена је сарадња са *Мајинцом Српском*. За Српски биографски речник предале су и примљене у штампу биографије личности из нашег краја: Милосава Милосављевића, Драгомира Миловановића, Дојчила Митровића, Ратка Митровића, Драгише Мишовића, Драгослава Мутаповића, Милуна Минића, Милинка Милутиновића и Ђорђа Миловановића.

## ИЗЛОЖБЕ НАРОДНОГ МУЗЕЈА

У Галерији Народног музеја отворено је седам изложби из сопственог програма, четири позајмљене и седам које су организовали појединци, организације и удружења из Чачка. Школска публика је, као и претходних година, била најбројнија. Пратећи програм чинили су предавања, промоције књига и

разговори. Галерију је у току 2013. године посетило 6490 посетилаца.

### *Знамења часћи и славе*

Приликом манифестације *Ноћ музеја* у Галерији Народног музеја је 18. маја 2013. године била постављена изложба *Знамења часћи и славе* – збирка Бајић, која је била један од најатрактивнијих програма у Србији. Реализована је са циљем да се колекционар Зоран Бајић прикаже у улози кустоса једне од најзначајнијих приватних збирки у граду.

У збирци Бајић најзначајнију целину представљају примерци српских и југословенских одликовања XIX и XX века. Поставка је обухватала ордене од Таковског крста до Југословенске круне, медаље и споменице из ослободилачких ратова између 1876. и 1918. године. Поред тога изложени су портрети знаменитих личности, примерци униформи и оружја из тог периода. На изложби је било 130 експоната (одликовања, повеља, униформи, оружја, портрета, фотографија, скулптура и реалија). У току *Ноћи музеја* сваког сата било је организовано стручно вођење група посетилаца. За изложбу је штампан кратак проспект. Аутор је историчар Радивоје Бојовић.

### *XXX Дечји мајски салон са темом „Снови су моја будућност”*

Редовна годишња изложба *Дечји мајски салон* отворена је 22. маја 2013. године (*Снови су моја будућност*), аутора Делфине Рајић. Изложбу је отворио Рашо Јованић, професор средње Уметничке школе. У овој ликовној смотри окупило се 15 школа са подручја града Чачка и општине Лучани (укупно 628 радова). Од одабрана 353 рада, награђено је десет, а најбоља је била ОШ *Владислав Пећковић Дис* у Заблаћу. Изложбу прати каталог од 34 стране.

### *Чачак у доба социјализма (1944-1989): фототографија као репрезентивни политичке моћи*

Као саставни део вишегодишњег пројекта *Модернизација балканског града у доба социјализма (1944-1989)*, постављена је изложба под називом *Чачак у доба социјализма 1944-1990 : фототографија као репрезентивни поли-*

*ишчке моћи*. Припреме за изложбу извршене су већ 2012. године (изложбени каталог) и делимично реализоване уз помоћ финансија Министарства културе Републике Србије. Током прве половине 2013. године обављени су сви неопходни радови везани за конструисање паноа, као и одабир предмета за излагање. Изложена су укупно 32 паноа на којима су фотографије презентоване у оквиру три целине: *Масовне манифестације – масовни сјектацикли*, *Подизање Новог Чачка* и *Свечани дочети*. Тродимензионални материјал изложен је у седам витрина (албуми за фотографије, фото-апарати и локалне штафете младости). За разлику од 2012. године Министарство културе није подржало овај пројекат који се овога пута финансирао искључиво средствима Народног музеја у Чачку.

Изложбу, коју је 26. септембра 2013. године отворила Делфина Рајић, пратио је истоимени каталог обима 130 страна (148 фотографија, каталогски попис и уводни текст о значају фотографије у разматраном периоду). Изложба је привремено скинута 6. новембра, поново постављена 27. новембра и коначно скинута 13. јануара 2014. године (укупно 2.760 посетилаца).

#### *Лето у музеју*

У оквиру Летњих дана културе отворена је изложба *Лето у музеју*. Изложени су ликовни радови учесника радионице коју је организовало Одељење за палеонтологију и етнологију.

У првој тематској целини полазници су сазнали какви су били свет и време у далекој прошлости, а у другом циклусу како су деца живела у прошлости, како су се одевала итд. Изложбу је 19. септембра отворила Делфина Рајић.

#### **Позајмљене изложбе**

##### *Луло моја сребром окована*

У априлу је реализована изложба под називом *Луло моја сребром окована* аутора Дивне Гачић, вишег кустоса Музеја града Новог Сада. На изложби је презентовано више од 100 експоната из 25 музеја. Народни музеј Чачак је овом приликом изложио експонате

из три збирке - Археолошке, Историјске и Етнолошке. Изложбу су 19. априла отвориле Делфина Рајић и Дивна Гачић.

#### *Вечити круи*

Изложба Народног музеја из Зајечара *Вечити круи* аутора мр Дејана Крстића отворена је 17. јула. Поред гостујућих експоната били су изложени и појасеви из колекције Етнолошког одељења чачанског Музеја. Изложба је реализована у сарадњи са Музејом у Чачку.

#### **Гостовање изложби Музеја из Чачка**

##### *Касноантичка некропола у Чачку*

У периоду од 14. марта до 11. априла у Галерији Музеја рудничко-таковског краја у Горњем Милановцу представљена је изложба *Касноантичка некропола у Чачку* из збирке Народног музеја у Чачку (аутори Катарина Дмитровић и Дејан Радичевић). Изложбу је отворила Делфина Рајић.

#### **Изложбе у организацији појединаца, организација и удружења**

- Изложбу слика *Објављено* Миљане Драшковић из Ужица отворио је Радош Гачић, историчар уметности (18. јануар).

- Изложба *Штамљана реч 2012.* у организацији Градске библиотеке *Владислав Пејковић Дис* отворена је 31. јануара.

- Изложба дигиталних фотографија *Живот дрветма*, аутора Велимира Милићевића, отворена је 20. фебруара.

- Делфина Рајић отворила је 7. марта XV годишњу изложбу Уметничког удружења *Есјеи*.

- Изложбу *Рукодеље* Душана Милисављевића, протомајстора Српске православне цркве, отворио је Душан Миловановић, историчар уметности (20. март).

- У Конаку господара Јована Обреновића 12. јуна отворена је изложба *Балкански рајтови 1912-1913.* под покровитељством Амбасаде Републике Грчке у Београду, у сарадњи са Хеленским Фондом за културу у

Београду. Изложбу је отворио Никос Цици-мелис, аташе Амбасаде Републике Грчке у Београду.

- Делфина Рајић отворила је 29. јуна самосталну изложбу фотографија Бранислава Стругара *Необична њрича* у организацији Фото-савеза Србије и Фото-кино клуба Чачак.

- Изложба *Иза времена* (Музеј као инспирација) Весне Матијевић, у оквиру пројекта *Арт дијало* (*Летњи дани културе*), отворена је 10. јула.

- Изложбу Службеног гласника *Јунашћивом у славу* 30. августа отворио је историчар Војин Малетковић.

- Изложба *Покренимо нишћи* (изложба радова са радионице ткања) отворена је у Гимназији 5. септембра.

- Делфина Рајић је 13. септембра отворила изложбу *Занатљ златња вредан* Удружења за помоћ МНРО и Народног музеја у Чачку.

- У Музеју је 5. новембра отворена IV манифестација *Библиотека - ошворена књића Балкана*, која је ове године организована под називом *Река-књића-мосћ*.

## КУЛТУРНО-ПРОСВЕТНА ДЕЛАТНОСТ

### Представљања публикација

Представљена је књига *Целатљ Слободана Гавриловића*, у организацији Народног музеја и Градске библиотеке. Учествовали су др Зоран Видојевић, др Гојко Тешић, Јагош Ђуретић и Слободан Гавриловић (7. фебруар).

Промоција књиге *Свракин саћи и ичеллица* Гордане Тимотијевић и издавачке куће *Пчелица* одржана је 11. фебруара.

Књига *Манасћири Овчарско-кабларске клисуре* представљена је на Сајму туризма у Београду 22 фебруара. О књизи и значају овчарско-кабларских манастира говорила је Делфина Рајић.

Књига *Срћска књижевност и иолићика 1945-1991: љавни иокови* др Косте Николића представљена је публици 29. маја. О књизи су говорили др Небојша Јовановић и др Коста Николић.

Монографија *Манасћири Овчарско-кабларске клисуре – друћо, доућено и измењено издање* (у оквиру Културно-образовног програма Дома културе и у сарадњи са Народним музејом Чачак) представљена је 12 септембра (учествовали су Драгиша Милосављевић, Слободан Николић, Верица Ковачевић и аутори).

Представљена је књига *Истћорија Јућославије у 20. веку* немачке историчарке Мари Јанин-Чалић (Народни музеј Чачак и издавачка кућа СЛЮ). На промоцији су говорили др Предраг Марковић и Зоран Хамовић (18 јул).

Промовисана је књига *Градина на Јелици - рановизантијски град и средњовековно насеље*, аутора др Михаила Милинковића. На промоцији су учествовали др Перица Шпехар, Делфина Рајић и аутор (23. септембар).

Представљен је *XLII Зборник радова* (16. децембар). На промоцији су учествовали Небојша Цвејић, историчар библиотеке из Шапца, др Милош Тимотијевић и Делфина Рајић.

У Културном центру у Пожаревцу промовисана је монографија *Манасћири Овчарско-кабларске клисуре – друћо, доућено и измењено издање*. Монографију су представили Делфина Рајић и др Милош Тимотијевић (18. децембар).

Књига *Модернизација Балканској града 1944-1989 : комћаратћивна анализа развоја Чачка и Блаћоевћрада у у ећохи социјализма* историчара др Милоша Тимотијевића представљена је у Дому културе Студентског града на Новом Београду. У промоцији су учествовали проф. др Мира Радојевић и проф. др Сретен Вујовић (са Филозофског факултета у Београду) и др Милош Тимотијевић.

### Предавања

*Конзерватћорска иредавања* одржана су 30. маја у Галерији Народног музеја у Чачку.



Предавачи су били мр Биљана Шипетић и Ивана Маричић (конзерватори Музеја савремене уметности у Београду) и Слободан Богојевић (конзерватор Музеја у Чачку).

У организацији Народног музеја Чачак и Цркве Светог Вазнесења Христовог професор др Дарко Танасковић одржао је 5. децембра предавање на тему *Срби између истока и запада*.

### Односи са јавношћу

Делфина Рајић је 15. фебруара на платоу испред споменика Танаску Рајићу говорила о Дану државности.

Делфина Рајић је 21. фебруара говорила за Радио Београд о монографији *Манастири Овчарско-кабларске клисуре*.

Удружење *Чувари дела Вука Караџића*, Чачак и Народни музеј Чачак организовали су 16. априла *Вече следбеника Вука Стефановића Караџића*.

Делфина Рајић је 17. априла говорила о Музеју новинарима и члановима Туристичке организације Србије.

Историчар др Милош Тимотијевић и археолог Александра Гојић учествовали су у прилогу о експонату из сталне поставке Народног музеја Чачак у емисији *Ово је Србија*.

Рад са публиком и контакти са средствима јавног информисања били су везани за сталну поставку *Чачански крај у прошлости*, као и изложбу *Чачак у доба социјализма 1944-1990: фотодографија као репрезентивни историјски моћи* поводом које су дати интервјуи свим локалним телевизијама, али и РТС-у. Прилози о изложби објављени су како у локалној, тако и у штампи која излази за цело подручје Републике Србије. Стална поставка Народног музеја у Чачку, посебно тематска целина *Чачански крај у устанцима и ратовима 1804-1941*, представљена је у серијалу од три емисије на Радио Београду 2. Одржавани су редовни контакти са публиком у сталној поставци, као и посебно организованим вођењем група у оквиру Ноћи музеја и колективних посета.

### Стручно путовање

Запослени у Музеју су 29. августа 2013. године били на стручној екскурзији са следећим програмом: посета Народног музеју у Крушевцу и граду Крушевцу, Црква Лазарица у Крушевцу, манастири Љубостиња, Свети Роман, Ђунис са Црквом Покрова Пресвете Богородице и кратак боравак у Врњачкој Бањи.

### КАДРОВИ

У јулу месецу 2013. године Ивана Ђирјакковић је стекла звање вишег кустоса.

У оквиру пројекта Завода за запошљавање *Стручно осposољавање назajослених лица* рад су започели Милан Лишанчић (10. јуна), дипломирани историчар и Мина Јелесијевић, дипломирани етнолог-антрополог (26. јуна).

Палеонтолог Биљана Чкоњевић и графички дизајнер Марко Спасојевић радили су у Музеју током 2013. године.

### НАГРАДЕ И ПРИЗНАЊА

Градска библиотека *Владислав Пејковић Дис* доделила је награду *Даница Марковић* Делфини Рајић и Милошу Тимотијевићу за монографију *Манастири Овчарско-кабларске клисуре*, а награду *Даница Марковић* за књигу године чачанског издаваштва у 2012. години Народног музеја Чачак, издавачу књиге *Манастири Овчарско-кабларске клисуре*.

Национални комитет ИСОМ-а Србије доделио је 26. априла монографији *Манастири Овчарско-кабларске клисуре*, у издању Народног музеја Чачак и *Службеној гласника*, почасни назив *Публикација године*, за 2012. годину.

Народног музеја Чачак 30. априла је додељен статус установе културе од националног значаја.

Савез гуслара Србије и Аматерско гусларско друштво *Танаско Рајић* доделило је захвалницу Народног музеја Чачак за допринос очувању и афирмацији гусала и епске поезије.

Удружење повртарара Заблаће доделило је захвалницу Народном музеју Чачак за учешће на VII манифестацији *Плодови Зајадној Поморавља* која се одржава у Заблаћу.

Делфини Рајић додељена је 20. новембра *Злајна значка КПЗС за несебичан, њредан и дугојрајан рад и сиваралачки дојринос у ширењу културе*.

Огранак Вукове задужбине у Чачку (*Чувари дела Вука Караџића*) доделио је 14. децембра захвалницу Делфини Рајић, директору Народного музеја.

Град Чачак доделио је Делфини Рајић, директору Народного музеја, Захвалницу за посебно залагање у развоју Месне заједнице *Лујови*.

## БИБЛИОГРАФИЈА РАДНИКА МУЗЕЈА

### Студије, чланци, прилози

1. Б. Чкоњевић, „Лобања бизона из палеонтолошке збирке Народног музеја Чачак”, *Зборник радова Народног музеја* XLII, Чачак, 2012, 7-13.
2. Б. Чкоњевић, П. Радовић, „Deinotherium Giganteum From Adrani, Central Serbia”, *Bulletin of the Natural History Museum in Belgrade*, 2012, 5, 15-20
3. К. Дмитровић, Р. Васић, „Гвоздени мач гласничког типа из збирке Народног музеја у Чачку”, *Зборник радова Народног музеја* XLII, Чачак, 2012, 13-20.
4. М. Ljuština, К. Dmitrović, „At the turn of the millenium: case study of the Čačak region, Serbia, in the Late Bronze and Early Iron Age”, in: Preliminary programme and abstract book: *Mlada faza kulture polja sa žarama na prostoru između Istočnih Alpi i Dunava* (Late Urnfield culture between the Eastern Alps and the Danube) (Međunarodni skup održan u Zagrebu 7-8 novembra 2013), Institut za arheologiju, Zagreb, 2013, 26.
5. К. Dmitrović, М. Ljuština, „Some observations on the borders between the Bronze Age cultural groups in the region of the West Morava valley, Central Serbia”, in: *The Tracians and their neighbors in the Bronze and Iron Ages*, Programme, reports and abstracts of the 12th International congress of Thracology in Tărgoviște 10th-14th September 2013, (Eds. V. Sărbu, C. Schuster), Brăila, 2013, 66.
6. К. Dmitrović, М. Ljuština, „Some observations on the borders between the Bronze Age cultural groups in the region of the West Morava valley, Central Serbia”, in: *The Tracians and their neighbors in the Bronze and Iron Ages*, Proceedings of the 12th International Congress of Thracology, Tărgoviște 10th-14th September 2013, „Necropolises, cult places, religion, mythology, volume II, (Eds.V. Sărbu and R. Ștefănescu), Braşov, 2013, 153-171.
7. К. Dmitrović, „Burial customs during the Early Bronze Age in the Čačak region, West Serbia”, *Istros XIX*, Brăila, 2013, 61-78.
8. Мр Катарина Дмитровић, „Одељење за археологију”, *Сјоменица Народног музеја у Чачку 1952-2012*, Чачак, 2013, 113-128.
9. Александра Гојгић, „Преглед археолошких истраживања 1956-2012”, *Сјоменица Народног музеја у Чачку 1952-2012*, Чачак, 2013, 129-144.
10. Милош Тимотијевић, „Патриотски и реалан простор: подручје планине Рудник у Краљевини Југославији (1918-1941)”, *Зборник радова Народног музеја* XLII, Чачак, 2012, 73-88.
11. Милош Тимотијевић, „Код туцања у главу важно је не пропустити ниједан дан: фотографија као репрезент политичке моћи Јосипа Броза Тита (1944–1980)”, у: *Тишо и Срби : злочинац на челу колоне*, Београд, 2013, 217–235.
12. Милош Тимотијевић, „Рецензија: Обреновићи у музејским и другим збиркама Србије” (ур. Александар Марушић, Ана Боловић), Горњи Милановац, 2013, 361-363.
13. Милош Тимотијевић, Биљана Чкоњевић, „Моје тајно благо у чачанском Музеју”, *Моје тајно благо: нови њољеди ка наслеђу*, Горњи Милановац, 2013, 66-76.
14. Милош Тимотијевић, „Дуг пут оснивања Музеја у Чачку”, *Сјоменица Народног музеја у Чачку 1952-2012*, Чачак, 2013, 5-13.
15. Милош Тимотијевић, „Шест деценија рада Народног музеја у Чачку (1952-2012)”, *Сјоме-*

- ница *Народної музеја у Чачку 1952-2012*, Чачак, 2013, 15-111.
16. Радивоје Бојовић, „Одељење за историју”, *Сйо-меница Народної музеја у Чачку 1952-2012*, Чачак 2013, 145-158.
  17. Радивоје Бојовић, „Музејска библиотека”, *Сйо-меница Народної музеја у Чачку 1952-2012*, Чачак 2013, 207-210.
  18. Радивоје Бојовић, „Биографије и библиографије радника Народного музеја”, *Сйо-меница Народної музеја у Чачку 1952-2012*, Чачак, 2013, 212-285.
  19. Делфина Рајић, „Одељење за историју уметности”, *Сйо-меница Народної музеја у Чачку 1952-2012*, Чачак, 2013, 161-170.
  20. Делфина Рајић, „Извештај о раду Народного музеја у Чачку за 2012. годину”, *Зборник радова Народної музеја ХЛI*, Чачак, 2012, 203-223.
  21. Снежана Шапоњић-Ашанин, „Деца у обичајима и веровањима годишњег циклуса”, *Музеј дейињсїва*, Чачак, 2013, 47-64.
  22. Ивана Бирјаковић, „Занати за обраду дрвета из Етнолошке збирке Народного музеја у Чачку”, *Зборник радова Народної музеја ХЛII*, Чачак, 2012, 147-174.
  23. Ивана Бирјаковић, „Етнолошко одељење Народного музеја у Чачку”, *Сйо-меница Народної музеја у Чачку 1952-2012*, Чачак, 2013, 170-185.
  24. Ивана Бирјаковић, „Исхрана деце у прошлости”, *Музеј дейињсїва*, Чачак, 2013, 85-96.
  25. Наташа Крстић, Слободан Богојевић, „Конзервација три римске бронзане посуде из Народного музеја у Чачку”, *Зборник радова Народної музеја ХЛII* (2013), 175-193.
  26. Слободан Богојевић, Дејан Петровић, „Лабораторија за конзервацију и рестаурацију”, *Сйо-меница Народної музеја у Чачку 1952-2012*, Народни музеј Чачак, Чачак, 2013, 196-205.

#### Издања

1. *Зборник радова Народної музеја ХЛII*, Народни музеј Чачак, Чачак, 2013.

#### Каталози

1. Радивоје Бојовић, *Знамења часїи и славе. Збирка Бајић*, Чачак, 2013.
2. Делфина Рајић, *Снови су моја будућностї: 30. децїи мајски салон*, Чачак, 2013.
3. Б. Чкоњевић, И. Бирјаковић, *Лейо у Музеју, Народни музеј Чачак*, Чачак, 2013.
4. Снежана Шапоњић – Ашанин, *Покренимо ниїи*, Народни музеј Чачак, Чачак, 2013.
5. Милош Тимотијевић, *Чачак у доба социјализма (1944-1990): фойоїрафија као реїрезенїї йолиїичке моћи*, Чачак, 2013.
6. Др Весна Марјановић, Снежана Томић-Јокловић, Сузана Антић, Снежана Шапоњић-Ашанин, Наташа Николић, Татјана Бугарски, Ивана Бирјаковић, Гордана Пајић, Славица Гајић, Тања Спасовић, Сузана Симеуновић, *Музеј дейињсїва*, Чачак, 2013.

#### Монографије

1. *Сйо-меница Народної музеја у Чачку 1952 - 2012*, Чачак, 2013.

Табела 1 : *Периодика*

Начин набавке 2012.	Иностранство					
	Наслови	Година	Наслови	Година	Наслови	Година
Размена	38	53	24	30	62	83
Поклон	8	39	1	1	9	40
Куповина	6	6	-	-	6	6
Соп. издања	1	1			1	1
Свега	53	99	25	31	<b>78</b>	<b>130</b>

Табела 2 : *Књије*

Начин набавке 2012.	Србија	Иностранство	Укупно
Размена	157	48	205
Поклон	177	2	179
Куповина	83	-	83
Соп. издања	5	-	5
Свега	422	50	<b>472</b>

Табела 3 : *Периодика и књије збирно 2013. (инвентарисано)*

2013.	Наслови	Година
Часописи	78	130
Књиге	472	472
Свега	550	<b>602</b>

Наслова књига +годишта часописа	<b>602</b>
---------------------------------	------------

Табела 4 - *Материјална средсйва 2013.*

Годишња претплата на часописе (6 наслова)	103.000, 00
Књиге у 2012. години	167.000, 00
Коричење књига	34.550, 00
Свега	<b>211.850, 00</b>